

Vrednicul nostru fruntaș,

Iorgu Ciolan (1866-1946)

”și când propria ta viață singur n-o știi pe de rost,
o să-și bată alții capul s-o pătrună cum a fost?”

Plecând de la remarcă, cu mult înțeles, a poetului și înțelegând dificultatea demersului recuperatoriu al vieții trecute a oricui, aici a lui Iorgu Ciolan, propun doar câteva informații din presa vremii care vorbesc lămuritor despre acțiunile la care a participat ce au vizat construirea primei școli și biserica de acum a satului, acțiuni cu impact și sens asupra vieții comunității noastre.

Pentru comunitatea româneștenilor, numele Iorgu Ciolan este astăzi abia cunoscut și doar prezența în sat, de-a lungul timpului, a multor familii cu numele Ciolan, îl indică a fi un aparținător și însumi știam din spusele bătrânilor doar că a fost un om de frunte al satului din vremea în care vechea așezare răzeșească a cunoscut transformările și binefacerile statului din vremea monarhiei.

O scurtă cercetare a presei scrise din perioada la care fac referire s-a dovedit a fi în măsură să aducă multe lămuriri și informații inedite, de interes pentru cunoașterea și fixarea în memoria vieții trecute a satului faptele ”vrednicului fruntaș”.

În ceea ce-l privește, singurul act de stare civilă găsit este actul de deces, identificat la comuna Ciurea din apropierea Iașiului din care am aflat că viața lui Iorgu Ciolan a însumat 80 de ani.

Vede lumina zilei în anul de cumpănă politică pentru statul român, **1866**, dată la care Alexandru Cuza este obligat să renunțe la tron, act pe care Kogălniceanu avea să-l pună ”nu pe seama greșelilor lui, ci pe faptele lui mari.” Cumpăna este trecută cu bine prin aducerea pe tronul vacant pe tânărul de 28 de ani Carol ce va da numele dinastiei regilor țării noastre, Hohenzolern Singmaringen, adus pe tron pentru un plus de prestigiu și sprijin politic extern și să stingă patimile noastre electivice ce consumau și atunci multe energii.

Sfârșește viața în decembrie **1946**, în primul an de pace de după al doilea război mondial, când moare și este îngropat departe de satul de care și-a legat destinul.

Doar încă un an, până în decembrie 1947 când ultimul rege, Mihai este și el obligat să abdice și viața eroului nostru ar fi fost exact cât viața monarhiei de Hohenzolern-Singmaringen pe tronul țării noastre.

În tot acest răstimp a fost martor și participant activ al unor evenimente politice profund transformatoare pentru întreaga țară și, implicit, pentru satul nostru: țăran a fost, martor răscoalei țăranilor în 1907, deși flăcările răscoalei au ocolit satul întrucât, se pare, răzeșii nu resimțeau într-atât de dur lipsa de pământ, ostaș a fost, martor al luptelor celor două războaie mondiale, iar pe vreme de pace, primar și om politic, senator în Parlamentul țării în legislatura de mari înfăptuiri ce a trebuit să așeze bazele României Mari între anii 1922-1926.

Iorgu Ciolan a fost, pot spune, cu certitudine, martor și participant activ la mari acțiuni de modernizare a satului, statului și societății românești, deopotrivă susținător și parte a entuziasmului reformator din epoca sa și, spre sfârșitul vieții, victimă alături de întreaga elită politică interbelică represiei regimului comunist impus țării de sovietici imediat după sfârșitul războiului al doilea mondial.

I. Prima clădire de școală în Românești! Luni, 24 mai 1904!

Iorgu Ciolan: ”Vom îngriji și păzi școala ca pe un odor sfânt și neprețuit!”

Școala din Românești datează din anul 1879, dată de la care 330-340 de elevi cu vârste cuprinse între 5 și 18 ani, dintre care 75 buni pentru *grădina de copii*, au învățat în diferite case închiriate de la locuitori până în anul 1904 (Mihail, Hulubei, *Monografia satului Românești*), așa încât era limpede nevoia de a fi construit un local propriu școlii.

Resursele financiare locale lipseau, dar contextul mai larg, national, era unul favorabil prin faptul că ministrul instrucțiunii publice de la acea vreme, **Spiru Haret**, era un om cu adevărat providențial. Vorbim despre cel care la constituirea unui nou guvern, regele Carol I cerea imperativ noului prim-ministru: *Pune d-ta pe cine vrei, unde vrei, dar la Externe pune pe cineva cu doctoratul la Sorbona - e vorba de prestigiul țării, iar la învățământ, lasă-l pe Spiru Haret, fiindcă acolo e viitorul țării*. Și ministrul a avut timpul necesar, susținerea regelui și suficient prestigiu politic în interiorul partidului său cât să pună în aplicare strategia reformatoare ce includea și construirea de școli. Și statistica vremii ne spune că au fost construite nu mai puțin de 1.980 de școli.

La cererea inimosului învățător Vasile Dorin și a primarului Iorgu Ciolan, **Casa Școalelor**, care pe atunci purta grija construcțiilor școlare și a înzestrării lor cu cele trebuitoare, epuizase toate fondurile destinate scopului arătat mai sus. Poseda numai unul singur, lăsat de filantropii boieri basarabeni Eliza și Mihail Stroescu cu condițiunea expresă de a servi la construirea de localuri de școli în satele de pe malul drept al Prutului.

După stăruințele îndelungate ale celor doi, a fost câștigată bunăvoința ministrului Haret care a aprobat cei 10 000 lei pentru construirea școlii la Românești chiar dacă satul nu era prea aproape de Prut! Lucrările au durat întreg anul 1903 și începutul celui următor pentru ca la data de 24 mai 1904 școala din cărămidă cu două săli mari de clasă și o cancelarie să-și poată primi copiii și dascălii.

Aflat atunci la prima tinerețe, la 38 de ani, primar al comunei Movileni din care făcea parte și satul nostru atunci, Iorgu Ciolan organizează festivitatea de inaugurare a primului local al școlii, eveniment la care participă alături de săteni o numeroasă delegație de oficiali ai statului român având în frunte pe nimeni altul decât ministrul Spiru Haret.

Despre cele întâmplate în ziua de luni, 24 mai, anul 1904 aflăm din articolul de presă apărut în ziarul Evenimentul, publicație cotidiană de orientare național liberală, apărut încă din 1893 la Iași, care ne spune că *alaiul delegației este preluat de la Movileni în 4 trăsură însoțite de 10 țărani călări, între care și primarul Iorgu Ciolan, îmbrăcați în straie naționale pornind spre Românești, tăind dealurile de-a curmezișul. Ajunși în sat, copii, femei, bătrâni și tineri înșirați de-a lungul drumului îi întâmpină înclinându-se și urând bună venire din năframele albe.*

Între cuvântările ținute, căpitanul de roșiori, Iorgu Gherman din Bacău, spune că a venit înadins în Românești, pentru a lua parte la această sfântă solemnitate, în satul său unde a văzut lumina zilei, unde a învățat slovele și unde-și are îngropate osemintele părinților săi. Domnia-sa spune că dorește să nu închidă ochii pînă n’o vedea clădită lângă ”*mândrul palat luminător al minței, — școala și casa sfântă mângăietoare a sufletului, — biserica*”.

Seria cuvântărilor este încheiată de alocuțiunea ministrului Spiru Haret care mulțumește tuturor celor care au luat cuvîntul, spunând că, dacă are și domnia sa o părticică de muncă în realizarea îmbunătățirilor aduse în învățămînt în cursul anilor, această muncă si merit se datorește atât predecesorilor săi la departamentul instrucțiunii, cât și multor colaboratori neștiuți și modești, — preoții și învățătorii, — care au contribuit la progresele dobîndite în cursul ultimilor ani și ”**de câte-ori se ridică o școală, acelaș bine pentru neam, ca și când s’ar ridica o biserică.**” Impresionează modul în care înțelegea Spiru Haret să aprecieze și să motiveze ce toți cei care munceau pentru succesul acțiunii sale reformatoare fără să atragă voit atenția asupra sa.

Iorgu Ciolan mulțumește autorităților școlare pentru darul ce s-a făcut prin acest bogat și încăpător local de școală și dă asigurări în numele sătenilor că ***il vom îngriji și păzi ca pe un odor sfînt și neprețuit!***

După terminarea festivităților, *alaiul este însoțit de 80 de țărani călări pînă la Erbiceni unde primarul Iorgu Ciolan încredințează la hotarul comunei conducerea convoiului către primarul de la Bîrlești.*

Și nu doar că se va îngriji de școală, dar, mai mult decît atât, în anii ce vor urma, urmînd cariera politică, Iorgu Ciolan nu-l va uita pe cel pe care-l admira sincer, Spiru Haret, fapt dovedit și de cuvîntul său publicat în ziarul Mișcarea prin care *roagă pe dl. Gh. Brătianu să vie mereu în mijlocul sătenilor pentru a le cunoaște dorințele și aspirațiile, cum făcea altădată și neuitatul Spiru C. Haret.* Era contextul anului 1927 în care, tînărul, pe atunci, Gheorghe Brătianu era numit, pentru scurt timp, în fruntea filialei ieșene a Partidului Național Liberal. Cel căruia i-a transmis sfatul îndemnându-l să fie apropiat sătenilor, asemeni lui

Spiru Haret, era fiul lui I.I.C. Brătianu și al prințesei Maria Moruzi-Cuza, văduva lui Al. I. Cuza și care va avea la rându-i o carieră impresionantă ca om politic și mai ales ca om de știință, devenind și membru titular al Academiei Române.

(Iorgu Ciolan (?), (1)Spiru Haret, (2) învățătorul Dorin cu soția, căpitanul Gherman(4), (5) Iorgu Ilievici

II. Documentele Româneștilor, 9 septembrie 1923!

Gh. Ghibănescu:

”E cea mai frumoasă, cea mai curată și cea mai folositoare slujbă, cu care dânsul (Iorgu Ciolan) și-a servit satul său și pe ai săi.”

Iorgu Ciolan reușește să aducă lumina cunoașterii asupra trecutului istoric al satului îngrijindu-se de publicarea documentelor Româneștilor, folosindu-se de prietenia cu renumitul profesor Gh. Ghibănescu, membru corespondent al Academiei Române și senator în parlamentul țării, care îi mulțumește în prefața cărții de prilejul ce i-a fost dat de a-i publica actele satului său: ”E cea mai frumoasă, cea mai curată și cea mai folositoare slujbă, cu care dânsul și-a servit satul său și pe ai săi.”

Surete și Izvoade - Documentele Româneștilor

publicate de Gh. Ghibănescu

PROFESOR

Membriu corespondent al Academiei Române, Senator

(Publicație făcută sub auspiciile D-lui **Iorgu Ciolan**

Senator de Iași și a obștiei satului Românești)

În prefața cărții, autorul aduce câteva lămuriri și precizări cu privire la forța și rezistența în timp a așezării răzeșești puse pe seama legăturii de nezdruccinat a oamenilor locului cu pământul pe care l-au stăpânit și lucrat.

”Volumul acesta al XIII-lea din colecția Suretelor și Izvoadelor prezintă un interes deosebit față de toate celelalte, întrucât redă viața istorică a unui sat răzeșesc, a căruia locuitori au putut să-și strecoare viața lor de mici proprietari rurali în cursul a peste cinci veacuri, în lupte cu vecinii mari și tari, care n-au putut surpa viața răzeșească, ci din contra au rămas învinși și răpuși...”

Acolo la Românești, răzeșimea și-a dus viața liniștită, cuminte și sănătoasă. Intrigile vieții politice nu i-au atins, și de aceea în istoricul satului Românești cetim frământările vechi ale românului față cu pământul, nu însă și față cu slujbașii; iar când cei mari și tari și cu trecere la Țarigrad și la Iași au căutat să la încalce pământul, răzeșimea a stat trează la postul ei și nu s-a dat învinsă. Pârile și judecățile stau pildă.”

Etimologia toponimului își găsește explicația în numele întemeietorului așezării, un anume Roman Bilâi, menționat într-un document de cancelarie din 1548.

Începuturile așezării de la Românești s-au făcut pe versantul de sud al Dealului Poștei, în coasta Bahluiului. Conform aceluiași Gh. Ghibănescu, „*viața în Românești a început a se însădi cătră sfârșitul secolului al XIV-lea, când trăia pe locul ce-l ocupă azi Podul-Iloaiei un Roman Bilăe, contemporan cu descălecătorul Bogdan.... Slujba ce făcuse acest Roman, ca și fiul său Crăstea, a fost aceea de temnicer sau de portar (vorotar în document)...*”.

Primul document de cancelarie ce amintește satul Românești datează din 8 octombrie 1434 și reprezintă un ispisoc scris de Oanță grămaticul, în cetatea Sucevei, din porunca domnului Ștefan al II lea Mușat. Acesta îi întărește boierului Crăstea Voruntariu, fiul lui Roman Bilăe, un sat „*unde iaște Româniasa între Bahluele*” pentru devotamentul și credința cu care a slujit domniei:

*Înștiințare facem prin această cartea noastră tuturor cui vor căuta spre dânsa sau o vor auzi cetindu-se, pentru această adevărată sluga și boerul nostru Crăstea Voruntariu, că au slujit cu dreptate și cu credință întru sfinți odihnitului părintelui nostru și acum noao ne slujeaște cu dreptatea și cu credință, a căruia văzând și noi cea cu dreptate și cu credința cătră noi slujbă, l-am miluit cu osebită a noastră milă de i-am dat în pământul nostru a Moldovei un sat a lui ocină **unde iaște Româniasa între Bahluele**, ca să-i fie lui cu tot uricul și fiilor lui nepoților, strănepoților, prestrănepoților și la tot neamul lui nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acestui sat să-i fie cu toate ale sale vechile hotară, până unde au apucat din veac, și spre aceasta este credința a însumi domniei mele de mai sus numit Ștefan Vodă și credința a tuturor boierilor noștri a Moldovei a mari și a mici și spre mai mare tărie tuturor acestor de mai sus scrise poroncit-am slugii noastre credincios boierului Neagoe logofăt să scrie și cătră adevărată, cartia noastră această peceatia noastră să lege. De pe sârbie pe limba moldoveneasca a tălmăcit la anul 1803 iulie 25. Polcovnic Pavăl Debrici ot Mitropolie.*

Astfel, începutul satului răzășesc al Româneștilor se leagă de primii locuitori ai săi, urmașii boierilor-vorotari Roman și Crăstea, cărora li s-a spus „românești”.

După câteva generații, urmașii boierului stăpânesc prin moștenire părți din sat, aceștia devenind răzeși, comunitatea putând fi acum etichetată drept **sat răzeșesc**.

Satul cunoaște în perioadele de fiscalitate excesivă o pauperizare a răzeșilor (țărani liberi și proprietari) astfel că diverși boieri (între care și Miron Costin) cumpără părți din sat afectând, alterând astfel titulatura de sat răzeșesc.

Documentele sunt relativ numeroase și prezintă spectaculos sinusoida vânzărilor – cumpărărilor de pământ. Astfel, destinul istoric al satului Românești urmează destinul Moldovei prin aceea că în vremuri tulburi, marcate de fiscalitate excesivă, răzeșii sunt nevoiți să-și vândă din pământuri către boierii, puternicii momentului, pentru ca în vremuri așezate să încerce să le răscumpere, după cum stau mărturie numeroasele documente păstrate în arhiva statului, acum publicate.

Păstrând în proprietate pământurile, țăranii răzeși au păstrat viața în libertate și această viață liberă ordonată de ”obiceiul pământului” moștenit în care se nășteau a fost, de-a lungul timpului, sursa mândriei lor.

Vestea publicării documentelor Româneștilor o găsim în cotidianul ”Evenimentul”:

De supt teascurile tipografiei d-lui Jorică, din Huși apare la 9 septembrie un mic volum de documente ce le publică domnul Gh. Ghibănescu, senator I de Fălciu (reputat istoric, genealogist și filolog, membru corespondent al Academiei Române), asupra satului Românești din județul Iași, după invitarea și înlesnirea ce i-a făcut’o punându-i la dispoziție documentele vechi răzeșești de moșie, dl. Iorgu Ciolan, senatorul de Iași și fruntașul satului Românești. Viața istorică in Românești e anterioară lui 1400, când trăia pe acolo un Roman Bilae, după care s’a legat numele așezării străvechi, care se întindea din Șacovățul Cărligăturii, între cele 2 Bahluete, și până la movila mare vre-o 12 kilometri în sus de Bahlui.

III. Sfințirea bisericii cu hramul ”Sfântul Gheorghe”, 20 iulie 1924!

Ministrul dreptății, G.G. Mârzescu:

”Închin paharul pentru vrednicul dumneavoastră fruntaș Iorgu Ciolan!”

Aflat la tribuna Parlamentului, senatorul Iorgu Ciolan demonstrează preocuparea pentru împlinirea unor lipsuri resimțite la nivelul organizării învățământului superior teologic, precum și susținerea tinerilor valoroși dar fără mijloace bănești pentru misiunea preoțească, după cum aflăm din ediția din 17 februarie 1924 a Monitorului Oficial care reține comunicarea făcută ministrului cultelor în măsură să ducă la înființarea unei facultăți de Teologie pe lângă Universitatea din Iași:

Domnul Iorgu Ciolan: *Domnule președinte, domnilor senatori, deși Universitatea din Iași este cea mai veche, ea nici până astăzi nu este completă. Îi lipsește facultatea de teologie, din care cauză este o mare lipsă de preoți în Moldova, lipsă care în curând se va resimți și în Basarabia. Tinerii care își fac studiile în seminariile din Iași, Roman, etc., neavând mijloace să vie să studieze teologia în București sau Cernăuți, trec în școlile superioare din localitate, precum în școala de ofițeri și altele și nu se mai fac preoți.*

Pentru că e vorba, după cum sunt informat, să se înființeze mai multe seminarii noi în diferite localități din Moldova și Basarabia, rog pe domnul ministru al cultelor să binevoiască a vedea dacă nu ar răspunde unui interes general mai viu reclamat crearea unei facultăți de Teologie pe lângă Universitatea din Iași, în locul seminariilor ce se proiectează.

Aflat în cercul restrâns al puterii politice, al puternicilor vremii, senatorul **Iorgu Ciolan** acționează mobilizând resurse și energiile satului necesare construirii după planurile unor meșteri italieni a unei noi biserici în satul său, în condițiile în care cea veche, din lemn, se dărâmasese încă din 1912.

Biserica, "casa sfântă mângâietoare a sufletului", impresionantă prin dimensiuni și stil arhitectonic, stă mărturie de vrednicia și hotărârea sătenilor răzeși care au dus la bun sfârșit acest proiect atât de important pentru viața lor religioasă. Biserica se remarcă prin stilul romano-catolic în care a fost construită, fapt ce sugerează aportul adus de meșterii italieni participanți la proiect și prin faptul că a fost "împodobită" cu o catapeteasmă, ale cărei icoane de o valoare artistică certă sunt pictate la 1850 în stil renașcentist.

Catapeteasma sculptată în lemn de tei, împodobită cu icoane vechi, a fost obținută prin cumpărare, împreună cu câteva sfeșnice și patru policandre din alamă de la Biserica Sfântul Nicolae cel Sărac din Iași.

Astfel că, după ani de muncă, de ziua sfântului Ilie, în 20 iulie 1924 are loc festivitatea sfințirii bisericii cu hramul "Sfântul Gheorghe".

Sfințirea bisericii a fost un eveniment de referință și împlinire pentru viața satului, și evenimentul, după cum este relatat în epocă în ziarul Viitorul, s-a bucurat de o impresionantă participare în frunte cu o delegație din care au făcut parte: *ministrul justiției, G.G. Mârzescu,*

ministrul Basarabiei, Ion Inculeț, P.S.S. Episcopul Cosma Petrovici, P. Fântânaru, prefectul județului, Constantin Toma, primarul Iașului, deputații A. Gheorghiu, Osvald Racoviță, D. Dimitriu, senatorii Xenofon Eraclide, Iorgu Ciolan, Kessim, procuror general, Cațichi, prim procuror, etc.

Din aceeași relatare aflăm același obicei împământenit prin care oaspeții, la intrarea în sat, au fost întâmpinați *de o ceată de săteni călări îmbrăcați în frumoase costume naționale care au salutat pe cei veniți, urându-le bună venire.*

Serviciul religios a fost oficiat de P.S.S. Episcopul Cosma Petrovici înconjurat de mai mulți preoți cărora le-au răspuns, în dialogul slujbei, corul școlii.

A urmat un moment atent pregătit în care ministrul Mârzescu a împărțit personal un număr de titluri de împrumut sătenilor prezenți, urându-le să stăpânească mulți ani pământul obținut, după care înaltul oficial continuă, toastând:

... Acum întorcându-mă către dumneavoastră cei din satul Românești care ați înălțat biserica, slavă Domnului trebuie dată și pentru povața preoților care v-au îndemnat s-o înălțați și vouă pentru pioasa ascultare ce le-ați dat ca buni creștini și buni români.

În această biserică trebuie să vă trăiți de acum înainte viața. În ea să aduceți mulțumire zilelor de bucurie și în ea să căutați nădejdea în zilele de restriște sau de suferință. Biserica este viața creștinului, din leagăn până în ultimele clipe.

Aici veți da copiilor voștri botezul; aici veți uni mâinile voastre cu ale soțiilor voastre; aici veți primi iertarea păcatelor săvârșite. Acțiunile și simțămintele voastre să fie pururea după numele vostru, ROMÂNEȘTI. Ați dat cerului rugăciunea și Cerul a întors norodului titlurile de proprietate pe care le-ați primit azi.

Înaltul demnitar al statului încheie cuvântul său fixând în cuvinte alese și bine cumpănite prietenia și aprecierea pe care o poartă reprezentantului gazdelor:

Închin paharul pentru vrednicul dumneavoastră fruntaș Iorgu Ciolan și pentru propășirea satului Românești așa cum o năzuiește el în dorințele lui însuflețite pururea de cea mai conștiincioasă acțiune.

A urmat cuvântul de mulțumire al gazdei, care însă nu este consemnat în relatarea de presă, dar despre cum se exprima public Iorgu Ciolan aflăm din două articole publicate în ziarul Mișcarea din care aflăm într-un loc că atunci *când vorbi răzeșul fruntaș din Românești Iorgu Ciolan, de mai mare dragul să-l fi ascultat cum vorbea prin glasul său cugetul curat și bunul simț al țaranului nostru și în altul că pentru dragostea arătată celor de jos, a răspuns într-o limbă clară și românească, ca din vechime, fruntașul răzeș Iorgu Ciolan.*

Chiar și dincolo de caracterul elogios al textelor putem aprecia că stăpânea meșteșugul vorbitului cu sens și înțeles cât să poată inspira auditoriul, calitate absolut necesară pentru succesul unui om politic.

Peste ani, în numărul din 2 iulie 1942 al ziarului Universul este relatată activitatea cercului cultural preoțesc al regiunii Podu Iloaiei care *s-a ținut, în satul răzeșesc Românești sub președenția preotului Sava Popovici (Lețcani) la care au luat parte preoții N. Negoită (Erbiceni), Vespasian Lăzărescu (Podu Iloaiei), Gh. Munteanu (Avântu), Gh. Enache (Totoești) și I. Perju (Cucuteni). La orele dimineții s-a slujit în sobor Sfânta Liturghie, în falnica biserică a satului, zidită prin stăruința vrednicului sătean, domnul Iorgu Ciolan, fost senator.*

Asfel vedem și peste timp, prezent în memoria colectivă, numele lui Iorgu Ciolan drept cel care a ajutat decisiv la construirea frumosului edificiu de cult.

Pentru omul țarinei, viața era împlinită în rânduiala străbună doar în măsura în care muncea cu hărnicie pământul care îi dădea hrana și de care trebuia să aibă grijă ca de ochii din cap să-l poată lăsa moștenire copiilor.

Mândria țaranului este dată și măsurată de cât pământ are în stăpânire și care, muncit cum trebuie, îi susține familia extinsă care cuprinde alături de soție, copii și animalele din băătăură.

Acum, pentru țaranii răzeși ai Româneștiului, cuvântul regelui Ferdinand Întregitorul ”vi se va da pământ”, dat soldaților în iarna grea a anului 1916/1917, când sorții războiului se aflau în cumpănă, se împlinește și devine clar o întărire a demnității lor și cum altfel puteau mulțumi lui Dumnezeu pentru ”mila păcii” de care bucurau și pământul primit decât construind biserica acum sfințită cu atât fast.

IV. Din activitatea politică a lui Iorgu Ciolan

Apogeul carierei politice a lui Iorgu Ciolan îl constituie asumarea demnității de senator în Parlamentul României Mari, în legislatura 1922-1926, pe listele Partidului Național Liberal, drept reprezentant al țăranilor din județul Iași. Își onorează misiunea publică primită și se implică direct și activ la marele act de dreptate socială, și anume aplicarea reformei agrare de după primul război mondial prin care și familiile satului au primit în proprietate câte un lot de 5 ha de teren arabil, iar familiile din zona de munte sau din zone cu deficit de pământ din regiunea Cristeștiului(Iași), Prutului, Neamțului și Suceava au înființat satele vecine Avântu și Ursoaia, astăzi părți componente ale comunei.

Din activitatea parlamentară a senatorului Iorgu Ciolan, reținem interpelarea publicată în Monitorul Oficial la 11 ianuarie 1924 care ne ajută să ne facem o idee despre cum înțelegea realitatea socială de după război și cum acționa pentru a îndrepta nedreptăți:

Domnule președinte (Mihail Pherekyde), domnilor senatori, în referire la cele discutate ieri aici, am de adăugat câteva cuvinte. Cunosoc mai mulți invalizi de război, care merită nu numai gradul, dar și o pensie cât mai mare. Cunosoc însă și mulți dintre ei, care abia au fost atinși de gloanțe și totuși primesc pensie. Mai cunosoc multe văduve și orfani de război, care primesc o pensie binemeritată, dar sunt și văduve, unele dintr-însele chiar remăritate, care au bărbați destoinici de muncă și totuși primesc pensie. Cred că onoratul guvern și domniile voastre, domnilor senatori, sunteți în măsură de a aprecia acestea.

Eu am o părere: ar trebui numită o comisiune care să examineze în parte pe fiecare invalid din război. Pentru ca să nu se cheltuiască prea mult, comisiunea ar putea fi alcătuită din preot, din învățător și din fruntași.

Observăm cu ușurință faptul că în lumea satului, preotul și învățătorul încă sunt resurse valoroase, sunt reperi morale credibile cât să poată interveni în pricini sensibile, să îndrepte situații, reglementări legale care în aplicarea lor, în timp, și-au dovedit limitele.

Ziarul "Mișcarea", la 8 iulie 1925, relatează că *ieri a avut loc în satul Larga din comuna Movileni o mare întrunire populară a sătenilor din întreg sectorul Țigănași.*

Au fost față peste 2000 săteni, veniți din toate comunele precum și din sectoarele învecinate. Au luat parte domnul ministru G. G. Mîrzescu, care a răspuns invitației și din partea organizației centrale a partidului național liberal din Iași d-nii Constantin Toma, deputat și

primar, șeful sectorului Țigănași, Osvald Racoviță, deputat, Xenofon Eraclide, senator, Iorgu Ciolan, etc.

Întalnirea a fost precedată de solemnitatea împărțirii premiilor de la școlile primare, precum și de remiterea titlurilor de proprietate.

Dl. ministru G. G. Mârzescu fiind rugat, a împărțit premiile, d-sa a acceptat cu plăcere, chemând la parte pe fiecare școlar și adăugând la fiecare premiu câte o sumă de bani din partea d-sale.

Sătenii prezenți au ovaționat călduros pe ministrul ieșean venit în mijlocul poporului...

Dl. ministru G. G. Mârzescu a binevoit apoi să împartă d-sa personal titlurile de împroprietărire fiecărui sătean, arând tuturor să stăpânească ei și viitoarele lor generații pământurile strămoșești. La ora 11 jumătate s'a deschis apoi întrunirea cetățenească, prezidată de domnul C. Toma, șeful sectorului.

Înv. Popovici, într-o călduroasă cuvântare, face apologia partidului Național-liberal și-și exprimă dorința ca acest partid să-și încununeze opera de guvernare prin punerea în aplicare a tuturor marilor reforme pe care le-a înfăptuit.

Domnul I. Dodon, învățător, face o comparație între partidele politice și arată că ceea ce deosebește Partidul Național Liberal este că în afară că are oameni de seamă, dar face și o justă apreciere a oamenilor după valoarea lor.

Aduce o aspră critică politice țărăniște pentru demagogismul pe care-l practică.

Domnul Iorgu Ciolan, senator, aduce omagii dlui prim-ministru I. I. C. Brătianu pentru înțeleapta conducere a partidului și pentru înaltul principiu pus de domnia sa ca înaintea oricăror interese trebuie să primeze interesele obștești.

În virtutea acestui principiu d-sa a ales la departamentul dreptății pe dl. ministru G. G. Mârzescu.

Articolul de presă este vădit unul propagandistic, dar chiar și așa, transmite o stare de spirit pozitivă, de entuziasm popular urmare a acțiunii de împroprietărire a țăranilor cu pământ.

În ceea ce îl privește pe Iorgu Ciolan, chiar în aceeași notă a discursului politic laudativ la adresa mai marilor săi, reținem ideea pe care o subliniază, și anume că interesul public este superior celui personal și că priceperea, competența fiecăruia trebuie să fie hotărâtoare pentru a ocupa o demnitate publică.

Ascendentul partidului politic din care face parte Iorgu Ciolan are de suferit după anul 1927, odată cu trecerea în neființă atât a liderului de necontestat I.I.C. Brătianu, la înmormântarea căruia a fost, cât și a regelui Ferdinand și în perioada regenței (1927-1930)

care a urmat a fost relansată disputa politică. În chip aproape firesc, Partidul Național Liberal va trece în opoziție, lăsând cale de afirmare și celuilalt mare competitor, Partidul Național Țărănesc.

În ediția din 6 decembrie 1927 a ziarului *Mișcarea* sunt prezentate cuvântările din congresul Partidului Național-Liberal din Iași între care și *săteanul Iorgu Ciolan din Românești jud. Iași fost senator, descrie jalea sătenilor cu care a luat parte la înmormântarea istorică dela Florica a lui Brătianu și arată marea pierdere ce a încercat-o țara și țărănimea și încheie rugând cerul să-l așeze între sfinții neamului.*

De pe banca opoziției, din rândul frunțașilor liberali, la 31 august 1929, Iorgu Ciolan intervine într-o adunare publică cu un discurs mobilizator după cum este consemnat în ziarul *Mișcarea*:

Domnul Iorgu Ciolan, fost senator, arată nenorocirile de tot felul și pacostea ce-a căzut pe capul sătenilor odată cu guvernarea celor ce se pretind a fi apărătorii țărănimii și îndeamnă pe toți acei care au greșit votându-i, să-i gonească tot cu votul.

Din ziarul *Lumea*, apărut la 12 iulie 1931, aflăm informația că *Tribunalul Iași a confirmat mandatele de arestare ale Dl Iorgu E. Ciolan și Ioan Gh. Ciolac din satul Românești com. Gropnița, pentru că au dezarmat pe șeful de post, indicând pe cei doi ca fiind potrivnici autorității locale încât să acționeze extrem, violent pentru o pricină anume.*

Omul politic Iorgu Ciolan a fost, după cum putem observa, hotărât în convingeri și pătimăș atașat partidului său, dar în același timp pot spune că înțelegea să respecte mecanismul democratic al alegerilor, al exprimării prin vot a voinței și încrederii cetățenilor în partide și în lideri.

Pentru activitatea în serviciul public, Iorgu Ciolan, în calitate de senator în Parlamentul României este decorat cu ordinul "Steaua României" – în grad de ofițer.

Comemorarea lui Spiru Haret și a institutorului Vasile Dorin în vara anului 1938 a fost ultimul eveniment public despre care știm din relatarea pe larg din ziarul *Opinia*, manifestare la care a participat și Iorgu Ciolan:

Ultima duminică a lunii august, 1938, a fost zi de mare sărbătoare și înălțare sufletească, pentru cel mai vechi sat al Moldovei, satul răzășesc al Româneștilor.

În acea zi s'au comemorat, în chip impresionant, marii luptători pentru nevoile satului precum și ale țărănimii în general, neuitatul ministru Spiru Haret și vrednicul institutor Vasile Dorin.

În cadrul activității căminului cultural „Ștefan cel Mare”, de sub președenția activă a energicului preot C. Perușcă, un comitet format din foștii elevi și admiratori ai institutorului Dorin și ai marelui Haret, a adunat fondurile necesare și au confecționat două frumoase tablouri, reprezentând chipurile marilor binefăcători ai satului amintit mai sus, tablouri care vor fi așezate — drept modest omagiu — în școala căreia ei i-au dat ființă.

În dimineața zilei de 28 august, în cadrul unei solemne procesiuni, fiind purtate de foștii elevi ai dascălului Dorin și însoțite de tineretul satului, de străjerii și de corpul didactic al școlii, tablourile au fost duse la biserica satului unde, după slujba zilei și în prezența satului întreg, s'a oficiat, de către vrednicul paroh, un impresionant parastas pentru odihna sufletelor comemoraților.

După amiază, în curtea școalei, pe un loc special amenajat, a avut loc o prea reușită serbare culturală, în cadrul căreia s'a continuat comemorarea.

Primul a luat cuvântul Pr. C. Perușcă, paroh și președinte al căminului, evidențiind punct cu punct, rodnică activitate a căminului cultural româneștean, greutățile întâmpinate, înfăptuirile—multe, importante, variate și necesare —obținute până în prezent, mulțumind atât celor ce zilnic îl secondează în îndeplinirea misiunii căminului, cât și celor ce cu prezența, cu sfatul sau cu contribuția bănească înțeleg să pună umărul la lucrarea de ridicare a nivelului cultural, sanitar și moral al satului pe care-l păstorește, citând ca exemple pe distinsul medic al spitalului Podul-lloaei Dr. Șt. Ionescu, Protopop D. Ciolan și institutor Mihai Hulubei, ultimii doi fiind fii ai satului Românești și foști elevi ai dascălului Dorin.

Cucernicia sa anunță apoi importanța deosebită pe care o capătă serbarea din acea zi prin comemorarea ministrului țărănimii și a institutorului Dorin, oferind prezența de onoare a comemorării institutorului M. Hulubei și propunând membru de onoare al comitetului comemorării pe P. C. Protoereu D. Ciolan.

Dl. Institutor Hulubei, prin o substanțială și entuziastă cuvântare, a omagiat marile figuri ale lui Haret și Dorin,— primul ca ministru dezrobitor econom al satelor și ctitor al școalei româneștene, iar ultimul ca neostenit luptător— timp de 21 de ani—pentru ridicarea culturală și social-culturală a satului Românești, prin a cărui muncă, energie și curaj, stăruință și trecere s'a înzestrat satul cu un frumos local de școală și s'au realizat atâtea imbunătățiri de folos obștesc.

Tot d-sa remarcă concursul dat dascălului Dorin de către răzăși din acea vreme, dintre care răzăși numai unul singur —d. Iorgu Ciolan, fost primar în acea vreme, apoi

senator, —mai este în viață și participă, cu sufletul copleșit de frumoase și duioase amintiri, la comemorarea fostului său bun prieten întru munca pentru înzestrarea satului.

Dl. Hulubei elogiază activitatea desfășurată pe multiple țărmuri da către preotul paroh C. Perușcă, felicitându-l pentru curajul cu care întreprinde și duce la bun sfârșit atâtea folositoare lucruri pentru sat. Îndeamnă apoi sătenii la ascultare și unire întru toate cele bune, alături de conducătorii lor: preoți, învățători, medici și autorități administrative.

A mai luat cuvântul pentru comemorați P. C. Protoereu Ciolan, profund emoționat de duioasele amintiri trezite în suflet de împrejurarea din acea zi, stăruind în special asupra adâncilor legături sufletești ale foștilor elevi față cu dascălul și cu școala unde au primit prima scântee de lumină a minții și unde fiecare locușor și obiect constituie o plăcută amintire a nevinovatei și zburdalnicei copilării. Ca și antevorbitorul său, laudă prodigioasa activitate a preotului paroh Perușcă și-i urează acelaș spor la muncă pentru cinstea și binele satului.

Dintre intelectuali prezenți cu mai luat cuvântul Pr. Gh. Niculea și avocatul Gh. Chirițescu, relevând la rândul lor frumoasa activitate a căminului din Românești.

Expoziția retrospectivă de lucru de mână, organizată cu această ocazie de dascălițele școlii româneștene, recităriile, corurile cu gust alese, bine pregătite și fără cusur executate, precum și piesa „Cuiul lui Pepelea“ minunat interpretată de adulți, au stârnit admirația tuturor asistenților.

Activitatea educativ-instructivă, desfășurată timp de doi ani de către Căminul Cultural din Românești, remarcată de cunoscători atât verbal cât și scris, în diferite ocazii, este dintre cele mai cinstitoare pentru conducătorii și membrii căminului, precum și pentru întregul sat.

Mersul firesc al lucrurilor, viața în pace și înțelegere în vatra satului va fi întreruptă brutal de al doilea război mondial, care mai întâi va semăna fără discernământ distrugeri, moarte și suferințe de neînțeles pentru ca după terminarea luptelor ordinea lucrurilor așezată de secole să fie deturnată pe un alt curs, al unui experiment economic și social nou cu un fundament ideologic seducător.

Rușii sovietici victorioși în război ne vor pedepsi pentru agresiunea germană asupra lor la care am luat și noi parte și afară de plata despăgubirilor ne vor impune și modelul lor economic și social, cel comunist. Lumea satului va cunoaște vreme de două generații consecințele nefericite ale experimentului colectivizării agriculturii. Pământurile vor fi comasate și confiscate, anulând astfel relații sociale construite pe acest fundament de secole al stăpânirii și muncirii pământului ca proprietar, regulă asumată organic.

”Colectivul ne-a învățat leneși și hoți!” aveau să-mi spună cu năduf mai mulți săteni (Constantin Colac, Iorgu Stegariu, Sofronea Gheorghe...) care au trăit cât să poată compara ambele regimuri!

Inevitabil, în logica luptei politice, vechea elită conducătoare a țării va fi sacrificată noului ideal, noii ordini sociale, comuniste.

Din nefericire, Iorgu Ciolan va asuma și el destinul generației de oameni politici care au construit România Mare, sfârșindu-și viața arestat și contestat de noua ordine politică comunistă impusă. Nu a mai trăit să fie martor confiscării pământurilor consătenilor răzeși în acțiunea statului comunist de a colectiviza agricultura, încheiată în sat în anul 1962.

Un cotidian ieșean anunță sec:

Sâmbătă, 7 decembrie, 1946 a fost înmormântat în comuna Ciurea-Iași, fostul senator Iorgu Ciolan.

Nu avea să își primească iertarea creștinească și despărțirea de frații răzeși ai satului după tradiție în biserica la a cărei construire a ajutat atât de mult. Nu a avut descendenți direcți ci doar un frate, Ion Ciolan cu doi copii, Iorgu și Constantin (Radu) Ciolan, ultimul cu cinci copii, Ioan, Elena (Nuța), Olimpia (căsătorită Precupanu), Mărioara și Margareta.

Povestea va mai continua și postmortem întrucât pentru noii conducători, creatorii și beneficiarii acestei noi ordini sociale, Iorgu Ciolan nu mai este ”vrednicul fruntaș” ci chiaburul, dușmanul perfid care trebuie anihilat chiar și după moarte, trebuind ștearsă memoria faptelor bune și înlocuită cu o altă imagine folositoare noii ideologii, după cum vedem, extrem de sugestiv și în ziarul *Veac Nou*, în numărul din 30 iulie 1954, în articolul ”Prietenul la nevoie se cunoaște”, povestioară în care bătrânul paznic, Constantin Panaite își amintește spre atentă luare aminte:

- Mult a luptat partidul, mult ne-au ajutat prietenii noștri sovietici!

Aprinse chibritul și țigara lui lumină câteva clipe chipul moșneagului. În ochi avea o strălucire neobișnuită. Bănuiam că povestirea aluneca pe fâgașul unor amintiri dragi.

-N-am fi scos-o la capăt fără ajutorul sovietic. Veni iar primăvara. N-aveam semințe de pus în pământ. Dar sovieticii nu ne-au lăsat. Am primit semințe de tot felul, porumb, grâu, orz, ovăz, floarea soarelui. Și în comuna noastră au tot venit până în toamna anului 1947.

Trecusem greul. Mare lucru adevărat e să ai la nevoie prieteni, și sovieticii ne-au fost întotdeauna...

Ei ne scăpaseră de robia hitleriștilor și tot ei ne întindeau mâna să ne salveze de la foamete. Soseau mereu în sat căruțe cu alimente venite din Uniunea Sovietică. Formasem aici în sat un comitet de ajutorare. Se strecurase însă în acest comitet și câțiva chiaburi ca Iorgu Ciolan, care pe vremea aceea era primar. Al dracului hoț, ne feream de el. Știam noi cât îi poate pielea. Noapți întregi păzeam ca alimentele trimise din Uniunea Sovietică să ajungă toate în casele țăranilor muncitori flămânzi. Într-o noapte, țin minte ca și acum, era un ger năprasnic. Vreo câțiva comuniști i-au prins în fapt pe chiaburi, tocmai când voiau să ascundă sacii cu bucate. Erau tare mintoși... Îi uram de moarte pe chiaburi! N-o să le iertăm niciodată...

Cât timp a durat noul regim, cel comunist, asocierea în orice fel cu Iorgu Ciolan era periculoasă și aducea riscul real al marginalizării sociale, așa încât este de înțeles compromisul cu uitarea asumat de cei mai mulți dintre cei care l-au cunoscut îndeaproape.

Dacă suntem de acord cu sugestiile pline de tâlc ale cronicarilor moldoveni, unele devenind repere subtile pentru o bună parte a istoriografiei noastre, atunci putem fi de acord că Iorgu Ciolan și toți ai săi au trebuit să-și asume un destin frământat de ”vremuri ce nu au putut fi supuse de om” și trăind într-un spațiu, vorba cronicarului, aflat ”în calea răutăților”, bietul om și toți ai săi, au trebuit să se supună, ”să fie sub vremi”.

Sfârșitul regimului comunist în 1989 a însemnat și ieșirea din blocajul ideologic, lăsînd liberă aprecierea asupra vieții ”vrednicului nostru fruntaș”, Iorgu Ciolan, căruia îi datorăm în mare măsură prima școală – *mândrul palat luminător al minții*, prima carte cuprinzătoare a documentelor satului, *Surete și izvoade, Documentele Româneștilor*, și biserica de acum, *casa sfântă mângâietoare a sufletului*.

Prof. Ioan STEGARIU